

Möte i Värmland

Det finns en sorts vägar i Bergslagen, som jag har en alldeles speciell förkärlek för. De är egentligen gamla järnvägar, men det var längesedan de sista små loken gick fram där.

Någon brukspatron hade i ett anfall av storhetsvansinne anlagt sin egen järnväg för att frakta den dyrbara malmen ned till sin hytta och smälta den till järn.

Några år eller några decennier segade sig de små tågen fram genom vildmarken, där älgarna ganska snart vande sig vid deras stönanden och rökmoln. De små loken rusade på den smala banan genom en vildmark utan människor, på smala näs mellan blå sjöar eller genom tunnelliknande uthuggningar i bergslandskapen.

Men så kom en ekonomisk kris. Och bruket gick över styr. Inga tåg störde längre friden: rälsen revs upp och vägen växte ganska snart igen. Och nu kan bilisten endast med svårighet och med uppbyggande av stor försiktighet föra sin bil fram på dessa vägar.

På en sådan f.d. järnväg mötte jag en vinterdag en annan bilist. Jag hade tagit mig över en smal bro, som knappt rymde min egen vagn, tryckte sedan gaspedalen i botten för att ta mig uppför en påfallande ishal backe och mötte på krönet en annan bil, vilken liksom min egen tvärstannade. Vi satt en stund tysta. Så steg jag ur min vagn och undersökte förhållandena. Ja, om han kunde köra några decimeter längre ut mot vägkanten, skulle jag kunna ta mig förbi genom att köra vänstra hjulen intill bergväggen.

Jag framförde hövligt detta förslag. Och nu fick jag se min medmänniska, min nästa – som jag borde älska alldeles som mig själv. Han hade ett magert och elakt ansikte med snipig, lätt snedställd näsa och utstående ögon, garvade av väder och vind. Gemyt och humor såg han ut att inte ens ryktesvis ha hört talas om.

- Nej, sade han, mycket bestämt.

Jag gjorde ett nytt försök. Det fanns ingen risk. Han kunde alldeles lugnt föra sin bil två eller tre decimeter närmare vägkanten. Om så skedde, skulle jag åtaga mig att komma förbi.

- I helvete heller, svarade mannen. Hans min hade på intet sätt humaniserats. Jag började nu bli intresserad. I andra länder tävlar mötande bilister i nästan överdriven chevalereskhet. Jag hade haft de muntraste och mest förtjusande möten på smala vägar i trånga italienska byar eller högt uppe i de schweiziska alperna. Detta att betrakta en mötande kollega som en avskyvärd fiende är ett egendomligt svenskt drag.

Jag gick förbi hans vagn och upptäckte åtta meter bakom denna en mötesplats.

Jag gick tillbaka och bad min nästa – som jag är skyldig att älska som mig själv – att backa några meter.

- Aldrig, svarade han.

- Ni menar då, att jag skall backa? Frågade jag.

- Det är klart!

- Gärna. Men då måste jag först glida ned för den ishala backen, som är rätt så brant, och sedan backa över den där smala bron till andra sidan älven. Tycker ni det är rimligt, när det faktiskt finns en mötesplats bara några meter bakom er?

- Jag backar aldrig, sade han.

Nu såg jag fascinerad in i hans ansikte. Det erbjöd ett ganska storartat studium. Välkvalificerad elakhet är en sak. Ovanligt välutvecklad dumhet är en annan sak. Redan var för sig är de besvärliga och försvårar kärleken till nästan. Men tillsammans, i kombination, är de svåruthärdliga. Jag såg länge in i denna själsspegel och undrade, vad som kunnat göra denna människa så ovanligt motbjudande.

- Så ni menar då, att det är jag som ska backa? Sade jag en sista gång.

Då hände det. Han vred ned rutan ett extra tag för att få svängrum för sin tunga, och med ett ohyggligt leende av elakhet och imbecillitet sade han:

- Det är väl för fan den som möter som ska väja!

Det fanns en klang av rättspatos i hans hesa, ilska röst.

Jag kände en egendomlig reaktion; den påminde nästan om glädje. Jag var inte förbittrad: någonting inom mig fröjdade sig. Jag var stimulerad och lycklig som inför ett konstverk, inför någonting som kommer fulländningen nära. Kunde det sägas bättre? Kunde en man bättre uttrycka hela sin ohyggliga misär? "Det är väl för fan den som möter som ska väja..." Sannerligen, detta var en klassiskt skön replik.

Utan ett ord kapitulerade jag. Jag steg in i min bil, gled bakåt, lyckades hasa mig ner för den hala backen, gled mot brons räcke några gånger i halkan men gjorde om försöket och kom över till andra sidan. Tätt efter kom min medmänniska. När jag väl svängt undan, körde han förbi mig – utan att bevärdiga mig en blick. Rättvisan var uppfylld. Han hade bärgat sin självklara rätt. Det är naturligtvis den som möter som ska väja. Själv möter man aldrig. Jag hörde skrapandet i hans växellåda – eller var det i hans osmorda hjärna – och stod en stund och såg efter hans bil. Så försvann den.

Ur Låt mig berätta 1970 – minnen och anekdoter, av Sven Stolpe